

Poltimäe Ena luudusõst ja timä hoitmisõst

Kae lk 2

Maa- ja mõtsapoolõ Paljaku Maiden

Kae lk 3

Ku hää maiguga olli vanastõ Barbarissi kompvegi

Kae lk 4

KITSÕ INDREKU FOTO

Kuusingu maali- ja graafiganäütüs Võrol. Riidi, 1. urbõkuul kell 18 tetäs Võro Iiinan Stedignu kohvikun valla Kuusingu Toomassõ maali- ja graafiganäütüs «Harilikud inimesed». Kuusingu Toomas om Põlvast peri seto juuriga kunstnik, kiä perämädse aasta om elänü ja tüütänü Võro Iiinan. Pildi pääl om Kuusingu Toomassõ maal «Kevad Võrus».

UL

«Tsõõrikväelise» pildinäütüs um jõudnu ummi juuri mano

Üleminevä aasta oll latsi uma-loomingukonkursi «Mino Võromaa» 30. aastapäiv, mille puhul ilmu kõiki konkurssõ parõmba luu kogomikun «Tsõõrikväeline». Raamadu um kunstilidsõlt kujondanu Võromaalt peri nuur kunstnik Sepä Joosep.

Edimäne kogomigu piltenäütüs oll Võro latsiraamadukogon ja täämbädses pääväs um näütüs jõudnu Leevi rahvamajja. Päämine põhjus um tuu, et Joosep um latsõpõlvõn küländ pallo olnu Leevil uma vanaimä puul. Näütüse valla-tegemisel ütël kunstnik, et tahassi iks parhillaki siiä tulla ja siin olla, a opminõ ei lupa tuud nii tihtsäle tetä. A täl um latsõiäst meelen pallo pilte, mis umma saanu uma kujo raama-

tun «Tsõõrikväeline». Näütüses võit pilte pääl är tunda vanaimä pini Laika, kellega Joosep maal ollõn ümbre juussõ. Ka kodomaja ja suidsusann umma pilte pääl uma kujo saanu. Näütüs um Leevi raamadukogon vallalõ urbõkuu keskpäigani.

LIIVA AASA

Võrol tulõ keelepäiv

Iispäävä, 4. urbõkuul peetäs Võrol Kandlõ kultuurimajan eesti keele päivä. Könõldas keelemurdõst ja murdõkeelest, Võromaa kotussõnimmist, täämbädse ao gümnasiste eesti keelest, Kreutzwaldi eesti keelest, võro keelest ja taa pruukmisõst. Loetas ka luulõtuisi ja tetäs näütemängo.

Päiv nakkas pääle kell 12 ja om osavõtjilõ prii sissepääsemisega.

UL

Lajast ilmast

Ütte-tõist Läti vahtsõst valitsusõst

Võrokõisil olõs vast hüä teedä ütte ku tõist Läti vahtsõst valitsusõst. Om säändene lugu, et aastit latgali seltsi johtnu inemine sai nüüd kogo Läti valitsustõ. Teedüperäst omma võrokõsõ ja latgali mitmõn mõttõn üttemuudu rahva. Mõlõmba omma uma maa kõgõ suurõmbat peris umma kiilt kõnõlõja, külh om latgale 3–4 kõrda inämb ku võrokõisi. Latgali kiil om lähküt suku läti keelega, nii ku võro kiil esti keelega.

Nüüd sõs om Ilga Šuplinska Läti koolitusõ- ja kulduuriminnistri. Seo om umbõs kedägi säänest, ku ütleme, Laanõ

ELLERI KALLE

RAHMANI JANI PILT

Vabariigi aastapäiv värskin õhun. Perämäidsil aastil om mitmõl puul kombõs vabariigi aastapäivä matkaga tähistä. Nii tull' ka seokõrd kokko Sulbi, Kärgula ja Osola kandi rahvas ja kõnniti läbi Sulbi-Kärgula-Rummi marsruut. Kokko jalutõdi 11 kilomeetret, matkast võtt ossa 55 inemist ja kats pinni. Matka kõrrald Kärgula valla aoluuklubi.

Saagu Parõmb keskus saa parõmbas ja avarambas

LEIMANNI EVE

Saagu Parõmb (inneskine Saagu Valgus) keskus pidä 1. paastukuul sõpruga pikä-lavvapito – tähendäs, et edimäne remonditõlm om kokko pühitü ja no om «umal maal» pikä lavva jaos ruumi. Tõisi – nii latsi ku suuri – uut 4. paastukuust Võro poliikliinigumajan senidse nuka asõmõl terve hüväpuulnõ kelleritsiib.

Keskusõ pernaasõl Haljendi Piretil om hää miil vahtsõ suurõ ruumi üle, mink ütte otsa saa vahesainaga luumistarõ umaette jätta ja tõsõn otsan muud tarkust jaka. Luumistarõn om võimalus ummõlus- ja muud käsitüüd tetä, oppi ja opada – ja vunki tahetas anda innekõkkõ vahtsõst pruukmisõlõ.

«Saami hindäle tüüstõsligu ummõlusmassina, miä ka pak-sust matõrjalist jako saa,» kitt Piret. «Kellel vaia, kõnõlami kokko ja saa tan umblõman kävvü.»

Tõsõl puul saa tetä oppuisi vai niisamagi olla. Hariligõ laudu-tuulõ asõmõl saa valli mitund muudu istmiskotussit. «Kiä om päiv otsa tüü man too-

LEIMANNI EVE PILT

Haljendi Piret luut keskusõ tulõvadsõn kabinetiruumin, et saa pia kontori kotost är tüü mano tuvva.

li pääl istnu vai tuud kannatagi ei, saa siin valli palli vai tumba vai muudki, miä timä jaos kuntipite om,» kõnõlas Piret. Vahesaina saa kokko tougada ja sis või tandsugi lüvvä. Parhilla jääs viil remonti uutma suur tarõ opmiskõõgi jaos, kon Piret vaimusilmän kohvigu-nukkagi näge. Ja terrassigi aknõ takan... «Tahami jo latsilõ, kiä siin käävä, anda tiidmist tervüsele hääst süümisest,» pidä Piret tähtsäs. «Senitsen

kõõgin om mitmit oppuisi olnu. Pia om näütüses sõira tegemise oppus plaanin.» Et terve kalitor om no keskusõ käen, saa sinna tetä latsilõ mitund muudu nukkõ ja kotussit, kon mängi vai kasvai istu ja raamatut lukõ. Mano tulõgi avalikumbat ruumi ja nii jääs vabatahtligõ jaos kah umaette olõmisõ kotust. «Vast saa nüüd ka kodokontori är tüü mano tuvva,» naard Piret, ku tüütarõruumi näütäs.

Keskus om aastidõ joosul tegemiisi poolõst kasunu, nii et seenine Saagu Valgusõ nimi paistu ahtakõsõs jäävät ja ildaaigu lepüti Saagu Parõmban kokko. Puut maja edimädse kõrra pääl, kon inemiisi tuudut vahtsõst pruukmisõ kraami müügis pakutas, om iks tähtsä – MTÜ piät hinnäst är majandama.

A lihtsa häätegemise kõrval om tähtsä innekõkkõ tuu, et inemine opisi läbi esihindä umma tiid löüdmä. «Miä mano võit tulla uma plaaniga – tii ei miä tuud su iist är, a avitami, et sa esi tettüs saasi,» seletäs Piret mõtõt. «Teemi võimalda aša võimalikus – ku esi tahat. Oodami umma pannust kah. Pannus piä ei kõgõ rahan tettü olõma – kokko saa leppü abi muun vormin. Hää olõsi kah, ku umakandi rahvas tarvitas vahtsõst pruukmisõs siist peri asju – niisama vai ümbretettünä. Õgal ašal ja õgal inemisel, kiä tan om, om uma põhjus tan olla.»

Parhilla omma vahtsõ ruumi edimädse klantsmisõ saanu, a suurõmb kujondaminõ nakkas inemiisi kaudu, kiä siiä tii löüdvä. Tasus läbi astu ja uuri, mis võimaluisi om ja mano tulõ.

MÄRGOTUS

Inämbüs sotsialismiaost peri suuri tsolgituusi kotussit om Vanal Võromaal kõrda tett.

Luudusõst ja timä hoitmisõst

Luudus ja timä kaitsminõ om kimmähe pallo muutunu tuu 30 aastaga, ku kavva ma olõ taad keskkunnaammõdi tüüd tennü. Mi alostimi sotsialismi lõpun ja sis olf väega pallo tsolgituusi kotussit. Nuu tulf kõrda tetä. Näütüses om meelen, kuis Husari järv puhtas sai tettüs... Suurõ prügüunigu sai luudusõst är kořatus, pallo olf api tuust, ku teedüs sai digitaliseeritus jne.

Ku vanno paprit kae, sis märgota, et pallo unistusõ omma väega kipõstõ täüde lännü. Tagasi kaiõn ütlet, et mul om väega vidänü tüüseldsiliidisi ja partnõridõga.

Ku pidimi opma, kuis säädüisi tetä, olli lähkü riigi meil väega pallo abin. Luuduskaitisõst kõnõldõn olli näütüses vana kaitsõ-iinkirä säändse, miä pallo midägi es ütlet.

A nüüt om elo pallo muutunu. Tulli eräumanigu, kellega tulõ asjo kokko kõnõlda, ja euroliidu toetusõ, miä avitasõ suuri asjo tetä.

Mis om kimmähe suur asi: inämbüs sotsialismiaost peri tsolgituusi kotussit om Vanal Võromaal kõrda tett. Önnõ üts suurõmb om jäänü – vana naftabaas Võro liinan (*tuu om maatükk õkva Kupõrjanovi pataljonist üle tii, kohe Võro liinavalitusõ meelest pasnu sõaväe parkmisplats parõmbidõ ku Taara liinajao majjo lähküle* – UL).

Pallodõst suurist murrust olõ mi selle jako saanu, et olõmi tassahillä asja ajanu. Võtami kasvai Võro Juustu, miä vanast haisaš ja tsurksõ hirmsahe luu-

POLTIMÄE ENA, Võro maakunna teenetemärgi saanu keskkunnaammõdi lõuna regiooni juht

dust. Olõs võimalus olnu tuu tehas umal aol hoobis är häõtä, selle et täl olõ õs jõudu õkva kõkkõ kõrda tetä. A mi teimi ütenkuun tehassõga plaani, kuis tassa edesi läämi. Tõnõ asi, millega olf pallo vaiva, olf Otõpääle sõaväeradari üles-säädmine. Olti väega vasta ja es saia arru, üteldi, et om jälle. No kaitsõministeeiümiga olf hää kuuntüü, nüüt om radar sää olõman ja riik om kaitstu. Ma olõ ütentegevise vurhvi.

Luudus om kah 30 aasta-ga muutunu. Tii omma kõrda tettü, vanno varõmbit om veidemb ja mi mõistami umma luudust näüdädä. Igävane

küsümüs om, kas mõtsa om pallo veitus jäänü. Vastus om kõüdetü tuuga, mändse aoga mi kõrvuusi kaemi. Ku kunagi kaeti Munamäe tornist alla, sis olli ümbertsõõri nurmõ. Mis mi nüüt säält näemi? Käü vaiõlus ja vaiõluisin saagi tõtõ selges.

Ma esi ei olõ tuud miilt, et nüüt om maailma lõpp. Näemi uman tüün kah jo tuud, ku kurva omma mõnõ inemise, ku näide mõts kaitsõ ala võetas. Piämi tuu poolõga kah rehkendämä.

Ma olõ pruuvnu noid kattõ puult är lepütä. Inemise ja aso-tusõ poolõ piät näoga olõma.

valima Saarõmaal. Puulpäävä jõudsõmi Saarõmaalõ. Pannimi telgi Karu järve viirde üles. Teimi lõkkõ ja pannimi uhhaa kiimä. Äkki tulf kõva piksevihm. Lei meid ja telgi läbilikõs ja uhhaapaa vett täüs.

Teimi tuld. Mehe otsõva kostki külmärohto. Meil olf kambah vahva pilli-, laulu-, napsu- ja nafaamiis Alfred karmoskaga. Tandsõmi ja laulsõmi ümbre tulõ ja meil olf väega rõõmsa olõminõ.

Hummogu tullimi jäl ümbre tulõ ja kohvipaa. Sis tulf miilde, et täämbä jo valimisõ ja tulõ jaoskund üles otsi. Arvssimi, et mis saarlasõ Meremäe hellega päälle nakkasõ, lugõgu ummi. Ja sis mängse Alfred «Internatsionaali», ma pei väiku kõnnõ ja visksi nuu 40 hellü tullõ. Arvada nä lätsi õigõhe kotusõhe. Valimistulõmusõ olli õks 99,9%.

Giid Alton olf õdagu reisi-bussiga liina sõitnu. Tulf hummogu tagasi ja ütlet, et noh, läämi no valima. Ku mi ütli, et meil om asi kõrrah, kai mullõ pikält otsa, a es ütlet midägi.

Mi lätsimi lõbusalõ Saarõmaad kaema.

Tervüisi mi vahvalõ reisiseltskunnalõ, kes viil maa pääl eläse! Lehvütä noilõ, kes tõispuul pilvi.

PRESSI (NIIDÜ) HELI

Kõgõ kipõmba talvõkuu ots

Aig om väega kipõstõ juuskma naanu. Om hulga pühhi ja poliitikat, vahepääl saa kõgõst peris viländ.

Luudusõn om sulamisõ aig. Kõnõldas, et mõnõl puul vahtrõmahl juusk ja lumõlilli tsuskasõ nõnnu maa seest vällä.

Talvõ lõppu kujotõdi ka timahavadsõn presidendi vastavõtu etendüsen. Säälgä naas lumi sulama ja kõik ilm lätõ rohilidsõs. Timahavast etendüst om küländ pallo kitetü. Vast tuuperäst, et nätä sai esi põlvkundõ inemiisi ja esimuudu inemiisi. Egäüts võisõ sää hinnäst vai mõnt tutvut är tunda.

No paistus, et vast saa pia ka tsipakõsõ hõngu haarda. Valimisõ saava pühapääv läbi ja sis piäs muu elo kah hariligumba rütmi perrä käümä nakkama.

Kõgõ lühemb talvõkuu saa täämbä otsa. Kevvõi näütäs egä päiv hinnäst kõrrast inämb ja pand mõtlõma tulõvidõ aiatiõie pääle. Haarami sis inne peris keväjät tsipakõsõ hõngu!

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Mofovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841, jan@umaleht.ee
Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivi.org@wi.ee
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster, latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium: Tiia Allas, Külli Eichenbaum, Aapo Ilves, Kaido Kama, Ülle Kauksi, Rainer Kuuba, Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Niimuudu saa kah: kuis käve valimisõ Vinne aigu

Kirota, kuis käve valimisõ Vinne aigu. Ma tuu ao inemine.

Meremäe külänõvvokogoh olli valimisõ. Aasta olf 70–80 vaihõl. Kedä vai midä valiti, ei olõ inämb meeleh.

Ma, riigipalgalinõ, nuur, aktiivnõ inemine, olli kihotuskõnõlõja (agitaator). Mullõ määräti piirkund, kost ma pidi kõik inemise valima kihotama. Tuu olf uma külä Vahtsõliina asundus. Valimisõ olli hummogu kellä kuvvõst õdagu 12ni. Niikavva ku viimäne ku üts olf valimah käünü. Ku tulla es saa, pidi üleskihotaja kotiga kodo minemä.

Inne valimiisi ma võti külä ette ja käve läbi. Edimädsen paigan ütli Erika ja Elmar, et nä ei saa kuigi minnä, olku ma no hää, panku näide iist helü är. Lätsi tõistõ majja. Aimi juttu maast ja ilmast, nigu õks tutvva küläinemise. Ütli sis, et pühapääv omma külänõvvokogoh valimisõ, tulõ minnä, muido tulõva pahandusõ. Erika ja Elmar ei saa minnä ja kasse mul helü är panda.

Kas niimuudu kah saa? Panõ no mi iist kah är. Ei olõ kuigi aigu minnä.

Niimuudu käve uma piirkunna läbi ja mul olf kotinimekiri, kedä pidi valima, ja tuu olf terve külä.

Valimiisi aol sõit sovhoosi buss küllä pite, kořas inemiisi pääle ja vei kodo.

KOHA PRIITU TSEHKENDÜS

Lätsi hummogu edimädsen bussiga Meremäele. Valijit viil es olõ. Tutva valimis-komisjoni naasõ tulli appi. Annimi allkirju kura ja hää käega ja külä olfgi valimah käünü. Tõõsõ bussitsõõriga sõidi kodo ummi asja ajama. Valimisjaoskund sai kittä, et

rahvas aktiivsõlt ossa võtf, valimisprotsõnt olf 99,9.

Tõõnõ nafalinõ valiminõ olf 1985. aastal, õks Meremäel. Midä vai kedä valiti, tuu es huvida kedägi. Nigunii valiti tuud, kedä olf vaia.

Mi käve sovhoosi tüüliidsiga õga aasta kohki reismäh.

Vinnemaad piteh ja sinnä, kohe lubati. Tuu aasta lätsimi Saarõmaalõ. Mul olf joba talvõl Tartost 40 inemisele buss ja giid tellit ja kuupäiv paigah. A sis trehvisi olõma määndsegi valimisõ tuul pühapääväl. Ma võti valimisjaoskunnast sedeli 40 inemisele vällä ja pidimi

Mõtõlus

Ropu raudtiinalla (rahva rahaga)

Nallä sai raudtiiga joba Vinne aigu, a sis olli nuu nallä tsipa tõistmuudu. Olli susla-raudtii-nallä, olli putkavahinallä ja «seldsimiis maiori» nallä. Üts hää asi olf raudtii pääl kah, sai juvva hääd tsäid. Vinne mammidõl olf tuu kiitmine õkvalt viimädsen pääl kápän. Mullõ mõosi tuu tsäi nigu kõgõ paremb reklaam.

Eesti Vabariigi vahtsõstsün-nuga lätsi raudtiinalla tsipa laemba pinna pääle, küündü raudtiist kuigipallu kõrvalõ. Edimäne nali olf peldikiidega. Nuu olli kõik üttemuudu, jaamast raudtii poolõ kaien kural puul ja ahuküttiga. Antslan jäeti peldikuahi (muidu tävveste kõrran) külmäl aol kütämädä ja võit arvada, määne tä sis vällä nägi. Põhjusõs tuudi, et puud ei olõ. Ümbre jaama tahtsõ mõnigi puu mahavõtmist, pääleki olli tõsõlpuul raudtiid ilmliku puuladõmõ, millest mõni es kõlba esiki ahju aia. Võru kütse umma jaamapeldikut edesi, säält olf lämmi ja puhas. Varsti panti Antslan rongiliiklus saisma: arvada peldiku peräst. Nii olf edimäne EV raudtiinali ilma nallalda ropp.

Edesi naati kõnõlõma, et säänest raudtiid ei toheki pidäda, säält ei saa vananemise rongi pääle ega maha. Piätüse tetti korõmbas, sis võeti rong käügist är. Vana inemise häädü är ja korõmbas tettü platvormi jäie tühäs. Nüüd om nii, et ei olõ rongi, ei olõ inemiisi, ei olõ probleemi. Platvormi omma, noidõ pääle om raha kulutõt. Mu arust olf tuu nali kah ropp.

Vahepääl tetti nallä raudtii riigistämise ja erästämise vahel hüpatämise. Edesi tulf aga peris roppus. Riigiesändä ja -emändä märke vällä, et vaesiil Pärnu inemiisil om väega rassõ üle Rääma raba kävvü, sinnä tulõ tetä raudtii. Tõsõ otsa võit egäs juhust Talinalõ vällä tõmmada, õks pääliin vai nii. Mul ku paduvõrukõsõl tegüsi tuu pääle protest: mille poolõst pärnaka meist paremba omma? Tulõ nõuda kah, et Hatapalust tõmmatas üle Likõputsi suu raudtii Lüütsõppä, aga egäs juhust nika Hoppa vällä. Et roppus olõs tävvelik.

Rongi kiirus ei tohe ülearu suur olla. Tulõ rihti nii, et kell kuus sõit vällä, sis omma leh-mä hummogust jaku nüssetü. Kellä kümnes ollu paras Hoppa jõuda, sis jo poodi valla. Neli tunni piast puute pääle küländ olõma, sis kellä katõ aigu jäl Eestimaa poolõ tagasi. Kiirus võinu olla nii 10–15 km/h. Tuu kiirusõ man muiduki tigudõ surmaga tulõ aig-aolt arvõsta, aga suurõmba eläjä kunnast põdrani päsese puhta nukaga. Nii et kõigildõ õkoraudtii.

Säändse sõidu man kulus inämbjagu Alko-poodi kraami sõidu aigu är ja tuu vähändas kõvastõ viinajuumist Eestimaa pääl. Asja klubilist ja muusikalist puult ma siinkotsil ei pututa.

Ja ma süü uma pääpaila är, kui ei tulõ tagasi vana hää putkavahi- ja suslaraudtii-anekdoodi. Naaruga saa eesti rahvas terves ja jõud viie ter-vembä Euroopa riigi sekkä.

PULGA JAAN

Maa- ja mõtsapoolõ Maiden

RAHMANI JAN

Misso kandi mõtsu seen eläs kunstioppaja ja hobikokk Paljaku Maiden. Kümne aasta iist tull' Tarton sündünü ja üles kasunu ja ilma pite rännänü Maiden edevanõmbidõ tallo elämä ja no löüd tä, et seo om timä jaos õkva seo õigõ paik.

«Maal eläden ei massa egä väiku asä peräst murõhta,» löüd Paljaku Maiden. Pääle tuu tulõ olla tark ja tegemise tähtsuse järekõrda säädi. Ja ku lövvät väiku lisateenistuse ja opit selges, kuis rahha kokko hoita, saa maal elämisega väega häste toimõ.

«Seo om mu vanavanaesä tarkus: är ostku tuud, midä sul vaia om, osta tuud, midä sa saa-i ostmalda jättä,» seletäs Maiden. Umast kümneaastadsõst maaelo kogõmusõst om tä arvo saanu, et periselt olõ-i tä minkastki ilma jäänu. Kino, iatri, sõpruga kokkosaaminõ – tuu om maal eläden täpsele niisama võimalik ku liinan. «Liinan eläden sai sõpruga kokko kõrra kuun, maal kõrra 30 päävä joosul,» kõnõlõs tä. Maiden seletäs, et Tarto liina sõit tä autoga puultõist tunni, tuu olõ-i määnegi maa. Ja sõbra tulõva iks küllä kah. Niisama või sõidu ette võtta, ku om himo minnä tiatrihe.

Ka Võrolõ tüüle sõitminõ võtt õnnõ puul tunni aigu, tuu tege sama vällä, mis liinan autoga tüüle sõitminõ, a om hulga rahuligumb.

Väikeisi latsi kunstioppaja Tüül kää Maiden Võro kunsti-koolin, oppas latsiaiaian latsi. Tä om opnu Tarto kunstikoolin, a lõpõtanu Taŋna ülikoolin kunstioppamisõ eriala. Timä opilasõ omma päämidsest 5–7aastadsõ.

«Seo tüü om väega loomin-gulinõ. Ma ei lõika valmis seenekeisi, midä latsõ kokko pandva,» seletäs tä umma oppamisviisi. Maideni meelest om tähtsä, et latsõ omma väega loomingulidsõ. Päämine, midä opilasõ oppajalt uutva, om julgustaminõ, ärkullõminõ ja ärkaeminõ.

Kohvikupidämine väsüt är Viil om Maiden tunnõt uma söõgitegemisega. Varrampa pidäsi tä Tsiistren tiimaja, no om tuu aig läbi saanu. Kohvigupidämine väsüt är.

Parhilla tegeles tä söõgitegemisega veidükese, tege tuud, mis tälle miildüs. Päämidsest tarvitas Maiden ummi süüke man paiklikku kraami. «Ku tiit süüki veidü ja puhtast kraamist, sis inemiisile miildüs,» kõnõlõs Maiden. Tä korjas mõtsast naati, põdrakanepit ja kuusõvõrsit ja tege mõtsakraamist pestosid, midä tä mõnikõrd laatu pääl mõõmān kää.

Mõtsa pidä Maiden väega tähtsä. Tä ütles hindä kotsilõ, et om kõvastõ mõtsapoolõ.

RAHMANI JANI PILT

Paljaku Maiden kassiga uma kodo – Kotli talo mõtsa veeren.

Tuu tähendäs, et tälle miildüs mõtsan ümbre hulki. «Kedägi ei saa är kõnõlda, et tulõ mõtsan ellä, a ma piä seod kõgõ tähtsämbäs. Tiir mõtsan tege tervembäs. Mõts om osa mu kodost,» ütles Maiden.

Edevanõmbidõ kodo

Päält mõtsa om Maideni jaos kodo man tähtsä, et seo om timä edevanõmbidõ kotus. Vinne aigu ellivä majan üte vinlase, vahtsõ Eesti ao alos-tusõn ostsõ Maideni vanaesä

uma kodo tagasi. Kõgõpäält käve Maiden maalõ suvildõ ja niimuudu taa kodotunnõ tekkü. No tund tä mõnikõrd, et olõs nigu kunagi varramba, mõnõn eelmidsen elon, tan elānū. Võiolla om tuu man tähtsä, et tä saa väega häste läbi uma vanaesäga, kink sünnükodo seo Kotli talo om.

Vanaesä Pildi Enno uurmiisi ja mälehtüisi perrä om Maidenilõ teedä ka kurb perekunnalugu, miä om kõüdet seo talo ehitäjä Pildi Gottliebiga.

100 aasta iist Misson

100 aastat tagasi olli Misso kandin keerolidsõ ao. Käve Vabahussõda, Misso mõisan olf verevā kütipolgu staap. 14. radokuul lasi verevā maaha 38 pantvangi võetut paigapäälist inemist. Noidõ maahalastuisi siān olf ka Pildi Gotlieb, Maideni vanaesä vanaesä. Gotliebi hõikusnime perrä om saanu nime Kotli talo, kon Maiden eläs. Ka uma vanõmbalõ poja-lõ pandsõ Maiden nimes Gotlieb.

Kütipolgu kivi mano olõs vaia seletüst

Misso külä keskel bussijaama man om üts must mälehtüskivi. Kivi pääl om kirān, et tan võidõl 7.02.1919–25.05.1919 Võro kommunistlik kütipolk.

Paljaku Maideni vanaesä Pildi Enno om kirotanu, et timä meelest pidānū kivi pääl vai man olõma lisan-dus: «ja mõrvas 14.02.1919 38 rahulikku elānikku».

Puul päivä poodikassan tekk selges, mille poodin kõik kassa ei tüütä

Jõudsõ uma tüüotsmisõga puuti, et kassapidājās oppi. Lätsi hummogu ütte suurõt söõgi-puuti proovipäivä tegemä.

Edimädsē ostjaga lātš nii, et hoitsõ toda söõgipakki veidü kavvõmb kaamõra iin ja kassaarvuti leie mullõ noid pakkõ kats tükkü kirja. Saiõ kutsutus juhataja, kes tollõ miinusarvõga õigõs aiõ. Esi ei tohe tetä. Tuu tsekk jāie kassahtõ, et peräst arru anda, mille võlssi lātš. Edesi lasi noid asju kipõмбаhe, nii et

rohkõmb topõlt ei läässi.

Vaihõpääl tegi arvuti üte kauba kottalõ kats piiksu, a kirja pandsõ iks üte. Lätsi närvi, et vast ma jäl midägi esi segi aiõ. Egä asä kottalõ olf vaia arvutist lukõ, mis tä sinnä om trüknü. Ku tull' kaalukaup, nigu puu- ja juurvilä, sis pidi tabõlist koodi otsma ja sisse trükmä ja jäl kontrolma, kas iks är kah kaalsõ, ja tuu *enter*-iga kinnütämä.

Raha vastavõtõmisõ ja tagasi-andmisõga mul häti es olõ, sel-

le et trükit arvutihe, pallo ostja käest rahha sait, ja arvuti esi tsehkendäs, pallo asä massiva ja pallo piät tagasi andma. Tuuga olf kõrran.

Sis viil pangakaardi, kliendi-kaardi ja ID-kaardi. Egäüte-ga tull' esimuudu talita. Lisas toolõ viil taaratseki, telefoni kõnnõao, lotõriipiletide müü-mise ja raha vällämasmisõ. Egä asi tulõ aparaati esimuudu sisse trükki.

Alkoholi ja suidsu müümi-andmisõga mul häti es olõ, sel-

aparaat and koodi, kohe vaota, et võit müvvä.

Ku jo rahvast pallo ja kassa-saba pikk, sis tulõ viil välān-puul järekõrda mõni vaihõlõ ja taht pakki sigarette vai pudõlit ruttu kätte saia. A ku mul um tõsõ inemise arvõ poolõlõ, sis ma ei saa tedä jo vaihõlõ võtta. Ja kas piässigi? Sis saa tä mu pääle vihatsõs ja terve järekõrd jäl timä pääle vihatsõs.

Kassa umma ussõ man, kost tuul sälgä puhk ja kon jala talvõl külmehtämä nakkasõ.

Ussõ vaihõl um kuumaõhu-aparaat, mis undas vai mürises nii kõvva, et ei kuulõ ostjat, ku tä midä kūsüs.

Olli sääļ kassan pia puul päivä är juhendaja käe all. Juhenda-ja ütēl mu iist kah egāle ost-jalõ tere, selle et ma olli tüü ja arvuti vahtmisõga nii amõtin, et teretāmises es jää aigu.

Mõtli poolõ kotusõga tüüle naada. Sis ma olõssi bruton ligi 300 eurot palka saanu, a ku sääļt tulumass, mis pensionäril lātš 0 euro päält, maaha arva-

da, jāānū mullõ kätte vähāmb ku 240 eurot kuun. Lõūdse, et säändse närvesüüjä, tähele-pandmist nõudva ja kipõ tüü iist um tuu iks väega väikene tasu. Nii jāiegi jäl üts kassa ilma kassapidājāldä.

Oppusõs mullõ niipallo, et ma saiõ taa tüü är maitsa ja saa no arvo, mille meil nii veidü kassasit poodin tüütās. Arvada selleperäst, et kiāki ei taha tul-la nii väiku palga iist säänest tüüd tegemä.

URMI AILI

Priinime lugu

Rubriigīn kõnõldas perekunnanimmi periolõmisõst ja tähendüsest.

Kalev

Säänest perekunnanimme kand Eestin umbõs 200 inemist. Edimālt om nimi pant õnnõ nelān kihlkunnan üle Eesti: Tartomaal Kodaveren, Läänemaal Martnan, Võromaal Kanepin ja Rõugõn. Kanepi kihlkunna Kaagvere mõisan om nimi annõt Raba talo peremehele Juhaniõ joba 1809. aastal. Kanepi kihlkunnan annõt perekunnanime Eestin kõgõ inne. Haanin om taa nime saanu üts Luhtõ külä peremiihist. Nime tähendüs tulõ vilditaolidsõst vanu-tõdust rõivast, midä kutsutas mi keeli *kallõv*. Täpsele säändsē kujoga perekunnanimi anti 1921 Petserin, a tuu om täāmbādses vällä koolnu. Edenimi Kalev ja «Kālõvipoja» eepos saiva tunnõtus ildamb. Tuuperäst omgi umbõs sada aastat ildamb eestistāmise

aol olnu taa nimi külānd popu-laarnõ. 33 peret arvas, et õkva taa nimi olõs hāā hindāle võtta vahtsõs perekunnanimes võõra-perādsē asõmalõ. Sammamuuudu võeti vahtsõs priinimes ka *Kalevi*, *Kalevik* ja *Kaleviste*. Sääntsīde perenimmiga nemiisi om Eestin parhilla sõski külānd veidü.

Täāmbā om Soomõ rahvuseeposõ «Kalevala» päiv. Soomõn om edenimele *Kaleva* te-günü pallo tähendüisi, suurõmb osa näist hoobis halvustava. Vana perekunnanimi om peri Lääne-Soomõst, kon taa om tulnu ināmbāste talonimmist.

Soomõ rahvuseepos olf iin-kujos mi eeposõ «Kalevipoig» luujilõ. A mitte kummalgi maal es olõ eepos põhjusõs, mille sääne perekunnanimi edimālt annõt.

FASTRÕ MARIKO

Koidula luulõpäiv Kreutzwaldi muusõumin

HOLLO AIMI

8. radokuul olf viies üleriigiline Koidula-nimelīdse ettekandmiskonkursi eelvoor suurilõ. Võrol tull' rahva ette 18 luulõtuisi lugõjat ja tõist sama pallo olf saalin kullõjit.

Osavõtjidõ arv om egä aastak kasunu. Timahava olli kõgõ kavvõmba külālidse tulnu Lääne-Virumaalt. Tulõ tunnis-ta, et luulõt tahetas lukõ ja hāā om ka kullõlda. Esiki sis, ku mõnikõrd loetas samma luulõ-tust ette mitu kõrda, and lugõja seolõ uma nāo.

«Seo es olõki nigu võistlus, olf sääne luulõpäiv, miä lātš süāmehe,» ütēl üts kullõjist uma arvamisõ. Kõrraldaji-lõ tekk rõõmu ka esinejä, kiā pand' hinnāst joba kirja tulõval aastal peetāvāle luulõpāāvāle!

AVANSI MALLE PILT

Luulõtuisi lugõja viiendā üleriigilīdse Koidula ettekandmisekonkursi eelvoorun Võrol.

Koidula Lydia luulõ mano olõmi iks soovitanu lōūdā midāgi hengele ummi Võromaaga kõüdetüisi autoridõ loomingu hulgast. Seokõrd olf kõgõ ināmb valitu Iheri Rihhardi, Jaigi Juha-

ni ja Leimanni Eve vārsse.

Lõppvõistlusõlõ Pärnun Koidula muusõumin otsustõdi saata Tombachi Vilve, Toomi-ku Siiri ja Soka Ene.

Minevā aasta tunnistõdi

Pärnun kõgõ parõmbas Volme-ri Külli ja avvuhinna vāārilid-ses Raagi Ere. Loodami, et ka timahava lātš Kreutzwaldi ma-jast tiile saadõtuil luulõsõbrul hāste.

Barbarissi kompvegi

PABORTI DAISY

Naabripereh olle jälki kurg küläh käünü ja üte väikokõsõ poiskõsõ toonu. Vähämpält nii mullõ esä ja imä seletivä.

Ma olli maalats ja tuud juttu muidoki es usu, selle et olli nännü kodoeläjide päält tuud väikeisi eläjide sündumist küländ. A lasi näil jutusta.

Pallo põnovamb asi olle mullõ tuu, et mi pidimi kaejatsilõ minemä ja minno kah lubati üteh võtta. Külläminek olle suur asi, selle et egä kõrd last üteh es võeta, ku vanõmba inemise kohegi lätsi.

Tu olle viiekümnnendide aastidõ keskpaik, ku küllä minneh kostis olõ es võtta poodist säänsit kompvegi-karpõ ja munakuukõ, nigu nüüd om. Egätahes mu esä käve Põlvah ja tõi hää suurõ kotitävve kompvekke.

Barbarissi kompvegi olli. Mullõ anti kah paar tükkü, et saa suu makõs. Tuuperäst ma tiidsegi, et olliva Babarissi kompvegi. Ilosidõ verevide marjoga kompvegiapridõ pääl olle kirän, ma nii pallo uma viie-kuvvõ aasta kotsilõ lukõ mõistsõ. Jummal, ku hää nuu kompvegi olliva. Ilo-sa roosa, hää lõhnaga, hapnõmakõ, kavva aigu sai suun nutsuta.

Noh, süvveh kasus iso. Kompvegikott panti imä ko-

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

tiga kapi taadõ. Sääl olle sääne paras ruum kapi ja saina vahel, et ma kah mahtu sinnä.

Mu väikene pääkene tüüf välä plaani, et ku ma säält kompvegikottist üte vai kats kompvekki mant är võta, sös tuud ei panõ kiäki tähelegi. Vöti salatiga kapi taadõ. Sääl olle sääne paras ruum kapi ja saina vahel, et ma kah mahtu sinnä.

Ku kats miist pia tagasi jõudsõ, olf Jaani meelest kõik nii, nigu temäst jäi. Tuisulumi olf igäsugudsõ jälle är kistutõnu. Ku ratas är tõstõtu ja kaas

huisi, ku kiäki es näe, üte kõrra paar kompvekki, sös tõsõ kõrra ja niiviisi viil mito-mito kõrda. Esi mõtli iks, et ega kiäki ei panõ tähele. Magusaiso olle latsõl nii suur. Ega sös es olõ kompvekke nii jalaga sekä nigu nüüt. Väega harva, ku veitse

tuudi maiust kodo.

Tuu kompvekke tuuminõ olle nädäli alostusõh. Nädäli lõpupoolõ läts imä kompvekke võtma, et tegevä kaejatsilõ minekis paki valmis. Puulpäävä pidimi minemä. Kompvegikott olle pia poolõ vähämbäs jäänü. Ai ku sös läts lärm vallalõ. Kõrrapäält saiva nä arvo, kes pääsüüdläne olle. Imä nõstsõ helü korgõlõ, nakaš joba vitsa perrä kaema. Esä manitš asja tassamba ajama. Ma muidoki iki lõrinäga ja tunnisti umma teko. Mul tuust vitsasaamisõst es olõki hirmu, kõgõ rohkõmp pelässi, et nüüt nä ei võta karistusõs minno kaejatsilõ üteh. Koh tuu kaõ ots, sääl pereh olle tõisi latsi, kellega mul, ütsikul latsõl, olle väega hää kõgõ asja tetä. Lõpus rahusiva kõik maaha. Esä käve vahtsõst Põlvah, tõi kompvekke mano, määnestki tõist sorti. Näie, et paprõ es olõ inämp nuu, mis olliva Barbarissel. Mullõ es anta karistusõs üttegi maitsa. A kaejatsilõ võeti iks minno kah üteh.

Tu latsõpõlvõ mõnus hapumakõ Barbarissi maik om mul täämbädseni suuh. A suu om vast vanõmbas lännü vai kompvegi kehvembäs, parhilladsõ Barbarissi kompvegi inämp tuud maiku vällä ei anna.

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardma. Toimõndaja om üte säändse siia vällä valinu.

Kobras süü ijätüst

Majjai (kobras) süü ijätüst. Haukas ja haukas, hindäl hapu nägo pään.

Viimäte jõud pulgani. Ja vot sis lõõvä täl silmä rõõmust helkämä!

PANGA MILVI

Sidi, sidi tut!!

Tävveste õigõ, hää lugõja, kaugõst külmäst maast tulõ jutt. Olli edimädse kõgõ valu-sõmba nälläao sääl Tsiberin.

Vinne riakülä veeren olli karjalaut ja kanala. Sisehuuvi olf kaivõtu hoiukotus kartlidõ jaos. Pääl rassõ puust kaas. Kuvvõtõistkuaastanõ Vello läts üüse sinnä väikut soomust tegeme. Tuukõrd olf karjalaudan üüvahis Jaan,

miis, kes es maka. Ku tä kavvõst silmäš, et kiäki ronisi kartlimulku, läts tä ja tõstsõ kaasõ pääle. Säälsaman ollust risuhunikust vinnaš viil suurõ härjävankri ratta kah otsa. Ütef viil alla: «Sidi, sidi tut!» ja läts esimiist otsma. Tuu elli säälsaman ligi.

Ku kats miist pia tagasi jõudsõ, olf Jaani meelest kõik nii, nigu temäst jäi. Tuisulumi olf igäsugudsõ jälle är kistutõnu. Ku ratas är tõstõtu ja kaas

valla võetu, es olõ kartlimulgun nätä üttegi katõjalalist. Vinne esimelhel jäigi tiidmälde, kes sääl kooban olf.

A eestläse umavahel ajasiva peräst säänest juttu. Jaan ütelf Vellole: «Mis sa suud vallalõ es tii? Ma olõs su kõgõ kartlikotikõsõga säält vällä avitanu.» «No kuis ma olõs tohtnu riigikiildsest käsust üle astu,» arvas Vello.

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiaga: Uma Leht Tartu 48 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

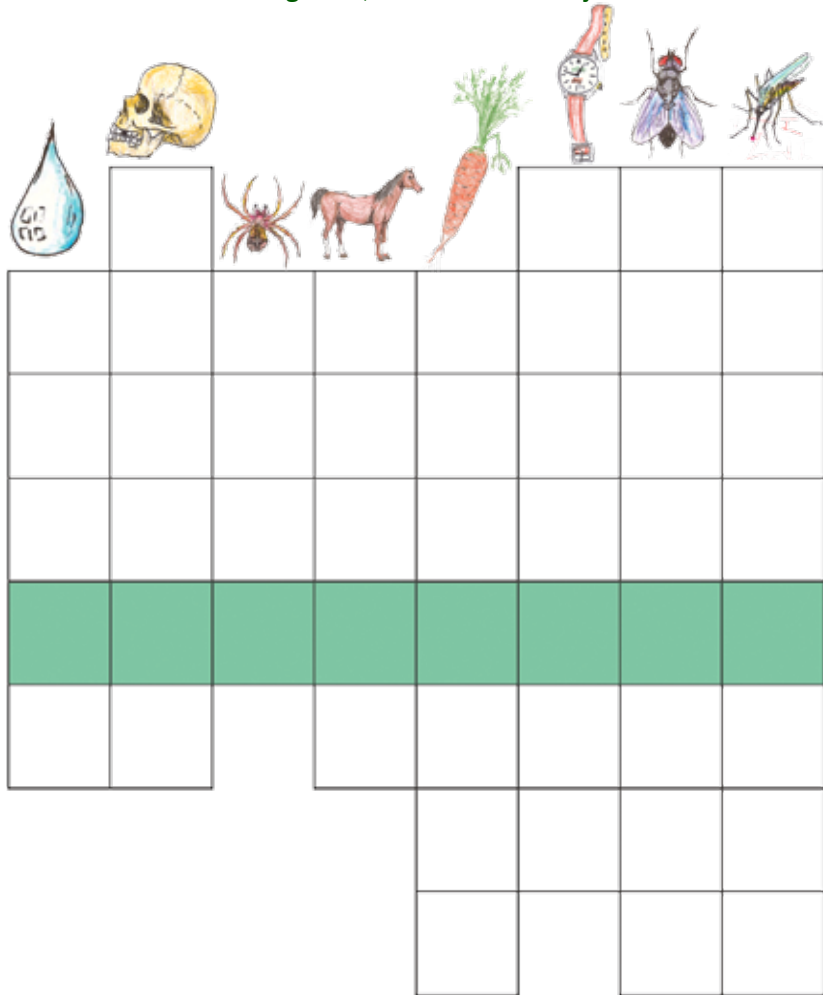
Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ.

Latsinukka tugõva' Võro Instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastussõ':

SÕBRAPÄIV, SÜÄÜÜ, MÄRDIRUUS, TSIGAPARTS, TORDISÕBÕR, ROOSIAID, SÜÄMETSILGA', PÄÄVÄLILL.

Ku täüdät ristsõna õigõhe är, saat teedä' üte keväjädse lilli nime!

SAARÕ EVARI TSEHKENDÜSE'

Pääaig om läbi saaman

Ku inne valimiisi ilmuva artikli vällä jättä, säändse, kon E-Tammõ Raivo om nõun esämaa iist surma minemä vai Rosimannusõ Keit posiir mõtsan vahtsidõ seerikidega ja kõnõlas umast loomuperätses mõtsarmastusõst, sös om aokirändüs väega kinä. Õkva loi, et Nurmsalu Sandral, tuul eurolaulikul, om tõõsõsk (teisik). Tõõsõsk olf pildi pääl kah, tutva miis, Ilvesse Aapo. Mu harinu silm tund külh Ilvese är, a ku Ilvesel piäs tulõma plaan uma hapõn ja prilli Nurmsalulõ ümbre nõsta, sös olõs ma kah hädän. Ku Aapo noku kah Nurmsalu pääle ümbre nõsta, sös es tennü vana jummal esi kah näil inämb vahet.

Aapo om pääga miis, a et periselt suurõs saia, tulõs tagaotsaga tüüd tetä. Kassi Carmen ja Vaariku Marta teivä katõ pääle pepumaali ehk määre tagaotsa roosa värviga kokko, istsõva valgõ paprõ pääle ja no om tuu paprõ alghind 5000 eurot. Periselt omma nä mölõmba ägedä ja laheda naasõ! A riigikogolanõ saa kuun Tuumpääl persetämise iist 2684 eurot puhtalt peo pääle. Tohtri saava meil ilma lisatunnõlda umbõs 1400–1500. Mis seost asast arvada?

Tuud, et ijäaig sai joba 10 000 aastat tagasi läbi, no om ka pääaig läbi saaman ja inemiisile hahetas päävä asõmal tassakõistõ tagaots. Tagaots

RUITLASÕ OLAVI, pääga miis

tan ja tagaots sääl.

Ega inemise ulli ei olõ, kõik tahtva hindäle tagaotsaga tüüd. E-Tammõ Raivo kandidiir, Saagim kandidiir. Vakra niisama, timäl pääle tagaotsa muud ei olõki, ülikooli lõpõtamisõ iist andsõ pordsu lambit.

Hädä om tollõn, et terräv silm tege õks kuigimuudu Aapo ja Sandra vahel vaiht, olkõ nä pääle tõõsõski. A tagaotsa omma kõik ütte näko. 101 riigikogo tagaotsa, sääl ei tii inämb mitte kiäki määnestki vaiht. Selle et vaiht ei olõki. 101 om kõõme, kunagi näüdäti filmi 101 dalmaatsia pinist. Mõtõlgõ tuu pääle, et valitsus-sektorin tekõ 2017. aastal tüüd 116 703 täpsele ütesugust tagaotsa.

Ku pallo om kõnõld ajudõ ärjuuskmisõst. Tuu om kah rohkõmb sääne tagaotsajutt. Periselt om nii, et midä kavvõmbalõaju tagaotsast ujõsõs vai omma, tuud kergemb om tagaotsal ummi tagaotsaasjo aia. Aju ütles õkvalt, ku tälle midägi ei miildü, et mine sinnäsamma. Tagaotsaga om tuu hädä, et tä om nigunii säälsaman ja täl ei olõ säält inämb mitte kohegi minnä.

Ulmõraamadü ja -filmi jutustasõ korgõ intellektiga tulnukist, kiä omma siia tsivilisatsiooni häõtämä tulnu. Kiäki ei olõ kõrraski tuu pääle tulnu: tuujaos, et midägi vussi käändä, ei olõ esiki intellektikübekeist vaia.

Tossu Tilda pajatusõ

Kost tuu raha tulõ?

Mi hoovi mutiklubi nigu kõik Eesti rahvas lätt vasta valimiisilõ. Alma om sääne, kiä kõgõlõ, midä üldäs, perrä kitt. Tuuperäst miildüs tälle Kallasõ Kaja jutt, ku häste nakkas minemä vannul vai väikeisi latsiga perril. Vai EKRE poissõ lubadusõ, kuis rahvas rikkas saasi. No tuu jaos om kah raha vaia. Milla vastapite kahtlõs kõgõn. «Ma ei saa arvu, kost tuu tohtu suur raha vällä võetas,» porisõs Milla telereklaamõ kaiõn-küllõldõn. Önnõs om mutiklubin ka Lonni, kink elotarkus om mõnõgi asä klauris tennü. «Kül tuu mi hindä raha om,» rehkendäs Lonni. «Nõstõtas massõ vai, viil parõmb, märgõtõdas mõni vaht-

sõnõ mass mano. Rahha tulõ robinaga!»

Noh, aig and arotust...

Plagiaat

Vanaimä uursõ postkasti pantuid valimisapprit. Kõik tundu tutva nigu mineväl ja ülemineväl kõrral. Iks säändsesamadsõ makõ lubahusõ.

Vanaimä ohaš. Kas tä järgmiidsi valimiisi inämb nägegi? Pia katõssakümmend aastakõist joba kukil... Latsõlats, nuur tudõng, saisõ säälsaman man. «Tütrepujakõnõ, kuis toda kutsutas, ku inne valimiisi egä kõrd trükütäs üte ja nuusama lausõ?» küsse vanaimä. «Plagiaat!» tulf latsõlatsõ suust virk vastus. Tuud sõnna olf vanaimäkene kuulndu.

Latsitegemine Läti muudu

Ma kuuli raadiost, et tõõnõ kuulsa lätläne pääle Ilvese Ieva om mi haridusministri miis. Kuulsa olõ-i tä mitte tuuperäst, et täl om kuus varvast, a selle, et tä käve kuus kõrda Eestih

MUDA MARI

Telli Uma Leht!

6 kuud – 6 €, 12 kuud – 12 €, e-ärvõ püsिमassuleping 0.85 € kuun.

Telli saa ExpressPostist: tellimine.ee/umaleht tel 617 7717.